

ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

The Potential and Strength of Community Enterprises in Ayutthaya Province

ชเนตตี พุ่มพฤษษ์¹ และนฤมล อนุสนธิ์พัทธ์²

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยที่เริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) ในการสุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่สุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ สุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนระดับตำบล ในกระบวนการแรกนี้ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกอำเภอ วิธีวิทยาการวิจัยในรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยที่มุ่งเน้นไปที่ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์กระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วม และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประธานวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่สุ่มมา ด้วยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) เพิ่มอีกวิสาหกิจชุมชนละ 10 คน รวมจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมการให้สัมภาษณ์ 160 คน สำหรับคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ผู้นำวิสาหกิจชุมชนเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) เป็นการนำเสนอผลการประเมินความเข้มแข็งและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2 รูปแบบ อันได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่น และวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงพาณิชย์ของผู้ประกอบการชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทอย่างชัดเจน จากการที่วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทได้รับการยอมรับโดยกลุ่มสมาชิกในชุมชน มีสัญญาณในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยอาศัยทุนทางสังคมผนวกกับการใช้ทรัพยากรพื้นฐานจากในชุมชน

คำสำคัญ : ศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of the research on the potential and strength of community enterprises in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province are to study the potential and operational strength of community

¹ สาขาวิทยาการจัดการธุรกิจชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

E-mail : Chanattee@gmail.com

² สาขาวิชาพัฒนาชุมชนและสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์คณมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

E-mail : giftrb70@yahoo.com

enterprises in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and to compare the operations between the community enterprises in the form of cultural and local societies and the community enterprises seeking to make profits and promote careers for the members of the community in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research methodology starts from the determination of the multistage sampling procedure in sampling from random of the community enterprises at the district level and the sub-district level. The research methodology is in the form of purposive sampling based on the decision of the researchers focusing on the characteristics of the selected group according to the research objectives. The researchers collected data by observing the operational process of the community enterprises, getting involved in the community enterprises, having an in-depth interview with the president of the community enterprises. Ten members of each community enterprise were randomly selected by the accidental sampling method. A total of 160 participants were interviewed by the community enterprise committee. The community enterprise leaders gathered the additional information through the focus group discussion presenting two evaluation forms of strength and potential of community enterprises in Phra Nakhon Si Ayutthaya province as the community enterprises conducting cultural and locally social activities, and community enterprises in the commercial nature of community entrepreneurs. The results clearly show the potential and strength of both types of community enterprises. As both types of community enterprises are accepted by community members, there are signs to solve problems and meet the needs of the community very well by using social capital combined with the use of basic resources from the community.

Keywords: The potential and strength of community enterprises, Enterprises, Organizational Performance

วันที่รับบทความ : 9 มีนาคม 2563

วันที่แก้ไขบทความ : 28 พฤษภาคม 2563

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 29 พฤษภาคม 2563

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) กล่าวถึงยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ได้แก่ 1. การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้สามารถเข้าถึงบริการที่มี

คุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ 2. การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษาสาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง และ 3. การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน

และยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ 1). การบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวม 2). การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการถือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชนของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แนวคิดการสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งชุมชน มุ่งเน้นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกัน และมีการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกันอย่างเป็นปึกติดต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการอยู่ในพื้นที่ร่วมกันหรือมีอาชีพร่วมกันหรือการประกอบกิจการซึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน หรือการมีวัฒนธรรมความเชื่อ หรือความสนใจร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, หน้า 18) โดยการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานแต่เดิมของคนในชุมชนนั้น เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจจากตัวเองสู่ครอบครัว เป็นวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เมื่อเติบโตขึ้นจนกลายมาเป็นวิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า สู่กระบวนการแห่งการแลกเปลี่ยนที่มีความซับซ้อนกันมากขึ้น อย่างไรก็ตามในการดำเนินวิสาหกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่มีบริบทที่แตกต่างกัน ทั้งสภาพสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ตลอดจนสภาพทางภูมิสังคม ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนเป็นส่วนสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเศรษฐกิจฐานราก (จักรพงษ์ นวลชื่น, 2560, หน้า 2)

การสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาความสามารถในการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ในงานวิจัยนี้หมายถึงวิสาหกิจชุมชนจากพระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเกี่ยวกับการสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจกได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัย

สำคัญที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีโครงสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2561)

นอกจากนั้นความสำคัญของศักยภาพและความเข้มแข็งชุมชนยังถูกระบุในกลไกการพัฒนาประเทศตามหลักการประเทศไทย 4.0 ซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย การทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่ยั่งยืน สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง คือสามารถแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนได้ด้วยตนเอง ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนหรือประชาชนในชุมชนทำงานร่วมกันใน 5 กิจกรรมดังต่อไปนี้ 1). เก็บข้อมูลศึกษาชุมชน 2). วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาความต้องการ 3). กำหนดแนวทาง/กิจกรรม 4). ดำเนินงานตามแผน 5). ติดตามประเมินผลร่วมกันได้ด้วยตนเอง (สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการบุคคล สำนักงาน ก.พ. ,2560, หน้า 7)

ด้วยเหตุผลประการทั้งปวงประเด็นสำคัญนำไปสู่ การศึกษาสำคัญดังนี้ ประการที่หนึ่ง วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทมีการดำเนินงานแตกต่างกันเช่นไร แตกต่างกันอย่างไ ประการที่สอง จงระบุตัวชี้วัดทางความสามารถในการดำเนินงานที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทของท่านสามารถไปสู่ความเข้มแข็งได้

1.2 วัดอุปสรรคของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านพื้นที่ของการวิจัย คือ พื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ อำเภอพระนครศรีอยุธยา, อำเภอบางบาล, อำเภอบางปะอิน, อำเภอบางปะหัน, อำเภอดมัย, อำเภอผักไห่, อำเภอภาชี, อำเภอลาดบัวหลวง, อำเภอวังน้อย, อำเภอเสนา, อำเภอบางซ้าย, อำเภออุทัย, อำเภอพระราช และอำเภอบ้านแพรกด้านช่วงเวลาของการศึกษา

1.3.2 ด้านระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยระหว่างวันที่ 1 เมษายน 2561 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2562

1.3.3 ด้านเนื้อหาของการวิจัย เป็นมุ่งศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.4 ด้านประชากร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 380 วิสาหกิจชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ลงทะเบียนในระบบ สารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร

1.4 สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐาน 1 : ศักยภาพและความเข้มแข็งส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมติฐาน 2 : หากเปรียบเทียบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นส่งผลเชิงบวกที่ดีกว่าวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่ง

แสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งประชากรของชุมชนท้องถิ่นจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสำหรับวิสาหกิจชุมชนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวนทั้งสิ้น 155 ราย (กองบริหารมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2561) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Sampling) โดยกระบวนการสุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่สุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับอำเภอ สุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนระดับตำบล ในกระบวนการเริ่มแรกผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกอำเภอในการศึกษา ทั้งนี้ผลการสุ่มตัวอย่างออกมาเป็นอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพื้นที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา มีวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งสิ้น 16 วิสาหกิจชุมชน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร, วิสาหกิจชุมชนไบลานประดิษฐ์, วิสาหกิจชุมชนขนมไทย, วิสาหกิจชุมชนดอกไม้จากต้นโสนหางไก่, วิสาหกิจชุมชนปลูกข้าวโพดเทียนบ้านเกาะ, วิสาหกิจชุมชนต่อเรือจำลอง, วิสาหกิจชุมชนขนมพูนสมุนไพรไทย, วิสาหกิจชุมชนดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตำบลลุมพลี, วิสาหกิจชุมชนรูปหอมสมุนไพร, วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตเสื้อผ้า muslim คลองจาม, วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพผลิตเนื้อสวรรค์, วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านตำบลหอรบไชย, วิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาด, วิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านเพนียด, วิสาหกิจชุมชนบังอิรอน โรตีสายไหม และวิสาหกิจชุมชนมุสลิมตออีปรี่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้พบว่า หากเก็บข้อมูลกับประชากรทุกกลุ่มวิสาหกิจนั้น อาจทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายที่สูงมากและบางครั้งเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจภายในเวลาจำกัด อาจส่งผลต่อข้อมูลและผลการวิจัยในลักษณะที่เรียกว่า Bias ดังนั้น

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะบางส่วนของประชากรที่มีความจำเป็นและมีความโดดเด่นในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการพิจารณาของผู้วิจัยโดยตรงที่เน้นลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และอาศัยความชำนาญและประสบการณ์ของตัวผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์สายวิชาการในศาสตร์สังคมศาสตร์ที่เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางด้านชุมชนและท้องถิ่น

ต่อมาภายหลังที่ได้กำหนดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์กระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 16 วิสาหกิจชุมชนด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมใช้เวลาเข้าสังเกตการณ์ 14 วันต่อ 1 วิสาหกิจชุมชน และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประธานวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนที่สุ่มโดยอาศัยวิธีการสุ่มโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) อีกจำนวนวิสาหกิจชุมชนละ 10 คน ทำให้รวมมีจำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมสัมภาษณ์ 160 คน อย่างไรก็ดีตามในส่วนของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมโดยอาศัยวิธีการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) เข้ามาช่วยอีกด้วย

สำหรับการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีการนำข้อมูลทุติยภูมิมาทำวิเคราะห์ประกอบด้วย ข้อมูลทุติยภูมิเหล่านี้ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้างองค์กรชุมชน โครงการที่ดำเนินการมา รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ เอกสารแผนการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน รายงานการประชุม เอกสารด้านงบประมาณ เช่น แหล่งที่มางบประมาณ หลักฐานการใช้จ่ายงบประมาณ และรายงานผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเชิงผลิตภาพและผลลัพธ์ รวมถึงเอกสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ทางเว็บไซต์ของวิสาหกิจชุมชน

อย่างไรก็ตามข้อมูลที่เก็บรวบรวมทั้งหมดดำเนินการวิเคราะห์ด้านเนื้อหาสาระ จัดหมวดหมู่และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหาสาระและหมวดหมู่ต่าง ๆ พร้อมทั้งการบรรยายเปรียบเทียบ เพื่อสะท้อนและตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชน

3. อภิปรายผล

ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนในด้านความสามารถในการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะประกอบด้วย 1). การดำเนินงานที่เน้นกิจกรรมลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่น 2). การดำเนินงานที่เน้นกิจกรรมลักษณะที่มุ่งแสวงหาผลกำไร โดยวิเคราะห์จากแนวคิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน รวมถึงเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจนได้รับข้อสรุปสำคัญที่เกิดจากการศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การเปรียบเทียบที่ก่อให้เกิดตัวชี้วัดศักยภาพการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนต่อไป

จากการทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจากนักวิชาการทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ ต่างอธิบายตรงกัน วิสาหกิจชุมชนควรต้องดำเนินงานด้วยบริบทของชุมชนตนเอง ภายใต้รากฐานสำคัญทั้งสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ดังเช่นที่สัญญา เคนาภูมิ (2558) ได้อธิบายถึงวิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่เอื้อกับชาวบ้านดำรงชีวิตได้มั่นคงและเข้มแข็ง วิสาหกิจชุมชนเน้นเรื่องการบริหารจัดการเป็นกิจกรรมสร้างรายได้รูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อมโดย

ผลผลิตจะเกิดจากสินทรัพย์ชุมชน ภายใต้ความร่วมมืออย่างมีส่วนร่วมสอดคล้องกับนักวิชาการต่างประเทศ เจมส์ แอล เครยัน (2551) ได้กำหนดการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนว่าเป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน โดยอาศัยการบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน กรมพัฒนาชุมชน, 2561, หน้า 2) ซึ่งว่า องค์กรชุมชนที่รวมตัวกันเป็นเครือข่าย อาจเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเอง หรือมีองค์กรพัฒนาเอกชน ราชการ เข้าไปสนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกันเป็นกลุ่มก้อน หรือรวมปัญหาหลายๆ ปัญหาเข้าด้วยกัน มีการยอมรับผู้นำคนใดคนหนึ่งเข้ามาเป็นหัวหน้าและยอมรับฟังคำสั่งต่าง ๆ นอกจากนั้น สำนักวิชาการ (2561, หน้า 6-7) ได้กำหนดลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันว่า เป็นการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ ในลักษณะเป็นเครือข่ายอย่างเป็นระบบมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อไปสู่เป้าหมายของครอบครัวและสมาชิกของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ พัฒพงษ์ สุกิจปาณีนิจ (2552, หน้า 1) ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนในส่วนของทุนทางสังคมในมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ถึงการดำเนินงานและตัวชี้วัดศักยภาพการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การกำหนดประสิทธิผลของเป้าหมายและผลที่เกิดจากการร่วมมือภายใต้วัตถุประสงค์เดียวกัน

2. การกำหนดกระบวนการจัดการในกิจกรรม โดยอาศัยพื้นฐานการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนท้องถิ่นเป็นหลักในลักษณะข้อกำหนด นโยบายจากภาครัฐและเอกชน

3. การบริหารจัดการโดยชุมชนตนเอง มีการตั้งคณะกรรมการและกำหนดรูปแบบองค์กร

4. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสมาชิก ชุมชนและระหว่างวิสาหกิจชุมชน

5. การจัดสรรทรัพยากรอย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ทุนทางสังคมชุมชนที่มีความจุดเด่นของตนเอง

6. การสร้างคุณค่าทางสังคมในรูปแบบเครือข่ายและการเชื่อมโยงจากค่านิยมทางสังคมร่วมกัน

7. การดำเนินงานอย่างมีภาวะผู้นำ สามารถชี้แนะและชักนำ กล่าวตัดสินใจ กระจายข้อมูลข่าวสาร เสียสละมีความคิดสร้างสรรค์เชิงพัฒนาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ในวิสาหกิจชุมชน

8. มีความรับผิดชอบต่อสังคมการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้น ทั้งจาก ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย ข้อมูลจากการเฝ้าติดตามสังเกตการณ์การทำงานขององค์กรชุมชน และจากการ สัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน ทำให้ได้ข้อสรุปว่า วิสาหกิจชุมชนอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีบทบาทและความเข้มแข็งในการทำงานและมีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องความเข้มแข็งและความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม ในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้พบตัวชี้วัดที่ประเมินให้เห็นถึงความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 16 แห่ง ดังต่อไปนี้

1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้ง 16 แห่งมีความร่วมมือร่วมใจกัน ทั้งระหว่างสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนชุมชน และกับประชาชนทั่วไปภายในชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากพื้นฐานและโครงสร้างทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติและสร้างแรงยึดเหนี่ยวเชิงวัฒนธรรมทางสังคม ทำให้เกิดความไว้วางใจกัน อีกทั้งก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในระดับชุมชนอีกด้วย

2) สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนมีค่านิยมทางสังคมร่วมกัน ได้แก่ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเป็นอิสระทางความคิดภายใต้หลักความเสมอภาคในการทำงานบนพื้นฐานของเป้าหมายเดียวกัน ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3) โครงสร้างวิสาหกิจชุมชนและรูปแบบวิถีดำเนินงานมีลักษณะไม่เป็นทางการเนื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมในลักษณะเครือญาติที่กล่าวข้างต้นและวิถีชีวิตของคนในชุมชนและท้องถิ่น สำหรับการทำงานของคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนแต่ละคนนั้นยังสามารถดำเนินการภายใต้กรอบของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

4) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านนโยบายของรัฐบาล เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นส่งผลให้ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดโอกาสที่ดีในการร่วมพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

5) วิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่ด้วยบริบทของชุมชนและสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมและค่านิยมทางสังคม ส่งผลให้กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนทั้งสองประเภทมีองค์ประกอบด้านสังคมท้องถิ่นและวัฒนธรรมร่วมอยู่ตลอดเวลา จึงต้องคำนึงถึงการ

ตอบสนองด้านความพึงพอใจและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

6) โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะโครงสร้างที่ไม่เป็นทางการอยู่ภายใต้โครงสร้างที่เป็นทางการ ทำให้วิสาหกิจชุมชนสามารถคงไว้ซึ่งค่านิยมทางสังคมและค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยยังคงสามารถรักษารูปแบบการดำเนินงานแบบเป็นทางการไว้ควบคู่กันได้

7) การปฏิบัติงานตามแผนดำเนินงาน มุ่งที่กระบวนการก่อให้เกิดความสำเร็จของเป้าหมายและผลลัพธ์ที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการเป็นหลัก ดังนั้นการวางแผนจึงเริ่มมีแนวทางที่ชัดเจน การปฏิบัติงานตามแผนอาศัยทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหน้าที่รับผิดชอบหรือในรูปแบบจิตอาสาเข้ามา ดังนั้นการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายและเกิดผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน

8) ประธานวิสาหกิจชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำสูงและมีความสามารถในการสร้างความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน ชี้ให้เห็นได้จากการที่ผู้นำสร้างกลไกความร่วมมือให้แก่สมาชิกทุกคน ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกัน รวมทั้งผู้นำคอยเชื่อมประสานประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนอยู่ตลอดเวลา

9) การดำเนินการวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ไม่ได้วัดในเชิงเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่คำนึงถึงผลสำเร็จทางด้านสังคมและวัฒนธรรมควบคู่กันไป

10) วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น 16 แห่งมีผู้นำที่ประสานเชื่อมโยงด้านผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำของวิสาหกิจชุมชนเป็นผู้มีอุดมการณ์ที่มั่นคง มีความมุ่งมั่น มีความเสียสละต่อการทำหน้าที่ จึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งคนใน

ชุมชน ส่วนหนึ่งเกิดจากคุณสมบัติความสามารถเป็นผู้นำ มีประสิทธิภาพทางสังคม ความเป็นผู้มีจริยธรรม และความสามารถความเหมาะสมและสอดคล้องในด้านการดำเนินงานของประธานวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น

11) การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนใช้ทุนทางสังคมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก ส่วนการรับรู้และความเข้าใจในศักยภาพของตนเอง และความเป็นธรรมชาติของวิสาหกิจชุมชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนกำหนดกรอบดำเนินงานให้แก่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของชุมชน และเหมาะสมกับทุนทางสังคมที่มี

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ การศึกษาศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไปพร้อมกับการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างวิสาหกิจชุมชนในลักษณะเชิงวัฒนธรรมและสังคมท้องถิ่นกับวิสาหกิจชุมชนที่มีมุ่งแสวงหาผลกำไรและส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มสมาชิกในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า วิสาหกิจชุมชนทั้ง 16 แห่งต่างอยู่ภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชน ซึ่งเกิดจากลักษณะทางกายภาพที่เกิดขึ้นในวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น จึงส่งผลให้การเปรียบเทียบดังกล่าวพบลักษณะและความแตกต่างด้านหลักๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

ประการแรก ลักษณะที่แตกต่างในบทบาทขององค์กรชุมชน คือ ความแตกต่างระหว่างองค์กรชุมชนที่มีลักษณะเชิงสังคมและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนที่มีลักษณะเป็นวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การดำเนินการแสดงออกในเชิงร้องทุกข์ ประท้วง การรณรงค์ การใช้ข้อกฎหมาย และนโยบายภาครัฐบาลที่เกี่ยวข้อง วิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินการเชิงสังคมและวัฒนธรรมมีความชัดเจนต่อการแสดงบทบาทในเชิงการผลักดันเชิงบวก

และการสร้างบทบาทสู่การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายภาครัฐและการต่อต้านหรือความขัดแย้งกับนโยบายภาครัฐบาล ซึ่งดังกล่าวนี้มาจากปัจจัยด้านความรับผิดชอบเชิงสังคม อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ผนวกไว้ในเป้าหมายของการดำเนินงาน

ประการที่สอง ลักษณะของการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติงานของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีลักษณะการดำเนินงานเชิงสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการร่วมดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน เนื่องจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างมีแนวคิดในการมีส่วนร่วม และมีความต้องการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงผลกระทบต่องานอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอกต่าง ๆ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้านสังคม และทางด้านลักษณะทางกายภาพ ในขณะที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมักไม่เห็นความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจาก สมาชิกมีความคาดหวังและมุ่งไปสู่ผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับแรกเป็นหลัก

ประการที่สาม วิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในด้านองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการสร้างเครือข่ายจากภายในชุมชนสู่ภายนอกทั้งระดับระหว่างชุมชนและระดับภูมิภาค จากการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนที่ดำเนินการเชิงสังคมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อผลทางสังคม และเรียนรู้จากประสบการณ์ของความผิดพลาดและล้มเหลวจากอดีตที่ผ่านมา วิสาหกิจชุมชนในรูปแบบนี้จึงไม่เน้นการพัฒนาเพื่อขยายเครือข่าย ทำให้วิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงไม่เห็นความสำคัญของการจัดการเครือข่าย และมีรูปแบบการดำเนินงานเฉพาะในส่วนของตนเองเท่านั้น

ประการที่สี่ ความแตกต่างในด้านบริบทภาวะความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำวิสาหกิจชุมชนที่มีรูปแบบเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถแสดงบทบาทตามเงื่อนไขของบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

โดยเฉพาะการสนับสนุนจากสถานการณ์ต่าง ๆ และมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นไปสู่เป้าหมายได้ดีกว่าการประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือจดทะเบียนเป็นบริษัทเอกชน ประการสำคัญ ภาวะผู้นำวิสาหกิจชุมชนมีการดำเนินงานในลักษณะเชิงสังคมและวัฒนธรรม จะมีอุดมการณ์ที่มั่นคง และมีความกล้าหาญ ความเสียสละในการดำเนินการตามเป้าหมายของวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ยังสามารถอธิบายในการนำเสนอผลการประเมินความเข้มแข็งและศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2 รูปแบบ อันได้แก่ วิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินวิถีชีวิตในลักษณะเชิงสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิสาหกิจชุมชนในลักษณะผู้ประกอบการชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการและเกิดการยอมรับจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส่วนหนึ่งเป็นเพราะวิสาหกิจชุมชนมีรูปแบบการบริหารในลักษณะเครือข่ายและเน้นการเปิดโอกาสให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของประเทศไทยตามวิถีเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สมดุล ถือเป็นการนำรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมให้มีความสำคัญต่อคุณค่าทางสังคมมากกว่ารูปแบบการดำเนินงานและสามารถตอบคุณค่าทางสังคมได้ดีกว่ารูปแบบธุรกิจแบบอื่น ๆ โดยวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินงานเชิงสังคมและวัฒนธรรม มีความคิดริเริ่ม และเกิดนวัตกรรมในการดำเนินงาน เช่น การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นระบบ จึงได้รับการยอมรับจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในชุมชน นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนที่มีรูปแบบการดำเนินงานเชิงสังคมและวัฒนธรรมยังมีความสำคัญในการเรียกร้องและผลักดันผลประโยชน์ทางด้านการเมือง ผลักดันด้านกฎหมายและรวมถึงการสร้างเครือข่ายให้ขยายไปสู่ระดับกว้างได้มากกว่าองค์กรธุรกิจประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้ น่าจะมาจากเป้าหมายที่แตกต่างกัน โดยองค์กรธุรกิจอื่น ๆ มีรูปแบบมุ่งเน้นผลด้านเศรษฐกิจ แต่วิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินงาน

เชิงสังคมและวัฒนธรรมมุ่งเน้นเป้าหมายที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม แม้ว่าจะมีการใช้กลไกทางสังคมเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน แต่ไม่สามารถนำไปสู่การสร้างเครือข่ายได้ เนื่องจาก ขาดประสบการณ์จากการเรียนรู้ซึ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวขึ้นในวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งยังต้องอยู่ภายใต้กรอบของระเบียบภาครัฐไม่ว่าจะเป็นระเบียบเกี่ยวกับการประกอบการ การจัดการทางการเงิน ทำให้อยู่ภายใต้การกำกับและการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐบาล งานวิจัยนี้ยังพบว่า องค์กรประกอบด้านตัวชี้วัดการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในด้านรูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนในงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคม ค่านิยมของชุมชนท้องถิ่น และบุคลิกภาพที่ก่อให้เกิดภาวะผู้นำชุมชน พบว่า การจัดโครงสร้างการดำเนินงาน มีลักษณะการรวมตัวแบบหลวม อันเป็นรูปแบบขององค์กรแบบกลุ่ม แสดงให้เห็นว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นองค์กรที่ทรงประสิทธิภาพในด้านการแก้ปัญหาและยังทำหน้าที่เสริมสร้างด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ดังที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการจัดการรูปแบบการดำเนินงานสะท้อนบทบาทที่เกิดจากการมีภาวะผู้นำที่มาจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านการประสานงานทั้งภายในและภายนอกวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้บทบาทในการขึ้นนำเพื่อให้เกิดการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะด้านค่านิยมของชุมชนเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินงานเพื่อกระตุ้นความคิดและการปฏิบัติต่อสมาชิกของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดคุณสมบัติความเป็นผู้นำในด้านความเสียสละ ความมุ่งมั่น ความมีอุดมการณ์ ก่อให้เกิดสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของวิสาหกิจชุมชนและผู้มีส่วนได้เสียในวิสาหกิจชุมชน ท้ายที่สุดผู้นำวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีทักษะในการสร้างกลไกสำคัญที่มุ่งเน้นความคิดสร้างสรรค์ภายใต้ความยั่งยืนเพื่อให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตอย่างมีอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น

โดยไม่เปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อมภายนอกมากจนเกินไป

5. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถของวิสาหกิจชุมชน ในการแก้ปัญหาและตอบสนองของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีรูปแบบเป็นสถาบันที่มีองค์ความรู้เชิงอนุรักษ์ ที่ถ่ายทอดค่านิยมที่ดีทางสังคมและวัฒนธรรม แม้ว่าการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจะไม่ได้ถูกกฎหมายวิชาการเป็นตัวนำก็ตาม เนื่องจากการดำเนินงานเกิดจากการใช้ศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะการใช้จุดเด่นที่มีภายในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและท้องถิ่น ทำให้สามารถสร้างให้เกิดแนวคิดเพื่อนำไปสู่ต้นแบบการพัฒนาเพื่อเป็นกรอบนโยบายการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจจากระดับล่าง และเพื่อส่งเสริมศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ภาพสะท้อนจากการวิจัยนั้นแสดงให้เห็นว่าองค์กรภาครัฐบาลและเอกชนที่มุ่งเน้นส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน จำเป็นต้องให้ความสำคัญเรื่องศักยภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีพื้นฐานจากลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรทาง ธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นก่อให้เกิดอัตลักษณ์ที่แสดงออกต่อสังคมและกลายเป็นวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็ง รวมถึงวิถีการดำรงชีวิตที่มุ่งเน้นการสร้างอรรถประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร กระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาแบบวิสาหกิจชุมชนสู่การเติบโตไปสู่ระดับภูมิภาค และสากลโดยไม่เปลี่ยนแปลงกรรมวิธีและกระบวนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนด้วย ผู้วิจัยจึง ขอเสนอแนะให้ทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเชิงบูรณาการทั้งในแง่ขอบเขตและเนื้อหาสาระของการวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นการวางรากฐานของ

การเปลี่ยนกระบวนทัศน์เดิมของการพัฒนาประเทศจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่นให้กลายมา เป็นการใช้กลยุทธ์การพัฒนาจากท้องถิ่นไปสู่ส่วนกลางต่อไป

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2562). การต่อทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ปี 2562. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กองบริหารการพาณิชย์ภูมิภาค. (2562, เมษายน). บทบาทของวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์และวิสาหกิจเพื่อสังคม ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไทย. จดหมายข่าวพาณิชย์ภูมิภาค, 4(7).
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร. (2562). คู่มือโครงการส่งเสริม การเกษตร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 โครงการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน (จังหวัด พระนครศรีอยุธยา). พระนครศรีอยุธยา : สำนักงานเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
- กลุ่มส่งเสริมพัฒนาการบัญชีชุมชน. (2562). แนวทางการปฏิบัติงานโครงการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ปี 2562. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมพัฒนาการบัญชีและถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมตรวจบัญชีสหกรณ์.
- กรมสรรพากร. (2560). คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : กรมสรรพากร.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). คู่มือการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

จักรพงษ์ นวลชื่น. (2560). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ศึกษากรณี วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร.** (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

เจมส์ แอล. เครย์ตัน. (2551). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม** (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล และ เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, ผู้แปล). ขอนแก่น : โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.

ชมพูนุท ศรีพงษ์, วัลย์ลดา พรมเวียง, ปิยะดา มณีนิลและ สัสดี กำแพงดี. (2559). **รายงานวิจัยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านทหารกองทัพบกภาคที่ 4 กองทัพบกไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้.** ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ธีรฉัตร เทียมทอง, เพ็ญณี แนนรท. (2561, กรกฎาคม – ธันวาคม). **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงปลากระชังแม่น้ำโขง บ้านพร้าวใต้ ตำบลหินโงม อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย.** **วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal).** 7(2), 245-265.

ปิยะดา พิศาลบุตร. (2561, มกราคม – มิถุนายน). **กลยุทธ์การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม.** 8(1), จาก <https://e-jodil.stou.ac.th>.

พัฒน์พงศ์ สุกิจปาณีนิจ (2552). **ทุนทางสังคมกับการพัฒนาประเทศ.** วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์

มหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (2561). **ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. (2562, เมษายน 16). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก, หน้า 32-37.

สัญญา เคนาภูมิ. (2558). **แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิชาการแพรภาพลิสต์,** 2(3), 68-85.

สุदारัตน์ แซ่มเงิน, ประเดิม ฉ่ำใจ และพัชราวดี ศรีบุญเรือง. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนไวน์ศรี ชุมแสง ตำบลท่าไม้รวก อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดเพชรบุรี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า,** 35(3), 127-136.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนฯ 12 ฉบับประชาชนนวัตกรรมคือหัวใจของการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554).** กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2560). **ประเทศไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2560.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักวิชาการ. (2561). เอกสารวิชาการ Academic

Focus การส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจ

ชุมชนจากภาครัฐ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน

เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานส่งเสริมพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาด

ย่อม. (2561). แผนปฏิบัติการของ สสว.

ประจำปี2561. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริม

พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.

ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์. (2558,กรกฎาคม –

กันยายน). ความเข้มแข็งและศักยภาพของ

องค์กรชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสาร

การบริหารท้องถิ่น, 8(3), ไม่ปรากฏเลขหน้า.